

5. Абрамович І. В. Сутність та стан інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки / І. В. Абрамович // Економіка та держава. — 2007. — № 4. — С. 5.
6. Коваль Р. Г. Формування умов інвестування соціально-економічного розвитку підприємства / Р. Г. Коваль // Економіка і держава. — 2006. — № 12. — С. 49—51.
7. Марцин В. С. Іноземне інвестування в економіку України та його регіональна характеристика / В. С. Марцин // Актуальні проблеми економіки. — 2006. — № 9. — С. 84—93.
8. Статистичний щорічник Полтавської області за 2008 рік / за ред. Т. Л. Бугайченко. — Полтава : Головне упр. стат. у Полт. області., 2009. — 421 с.
9. Гудзь О. Є. Державна програма фінансової підтримки підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів / О. Є. Гудзь, А. В. Сомик // Економіка АПК. — 2008. — № 11. — С. 54—63.
10. Сільське господарство області 2008 рік : стат. зб. / за ред. В. С. Русінова. — Полтава : Головне упр. стат. у Полтавській обл., 2009. — 272 с.

УДК 658.14.17

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

*Мица Н.В., ст. викладач, Мица В.В., к.т.н., доцент

*Хмельницький економічний університет, Хмельницький національний університет

У статті розглянуто сутність фінансової стратегії, визначено її місце в стратегічному наборі підприємства, проаналізовано різні підходи до формулювання її суті.

Ключові слова: стратегія, фінансова стратегія, стратегічний набір, характеристики фінансової стратегії, якість фінансової стратегії.

*Мица Н.В., Мица В.В. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ И РОЛЬ ФИНАНСОВОЙ СТРАТЕГИИ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ / *Хмельницький економічний університет, Хмельницький національний університет, Україна

В статье рассмотрена сущность финансовой стратегии, определено ее место в стратегическом наборе предприятия, проанализированы различные подходы к формулированию ее сути.

Ключевые слова: стратегия, финансовая стратегия, стратегический набор, характеристики финансовой стратегии, качество финансовой стратегии.

*Mitsa N.V., Mitsa V.V. ECONOMIC ESSENCE And ROLE of FINANCIAL STRATEGY IN THE CONTROL SYSTEM OF THE ENTERPRISE / *Khmelnitsk economic university, Khmelnytsky national university, Ukraine

The article considers the nature of financial strategies to determine their place in the strategic recruitment companies, different approaches to the formulation of its merits.

Key words: strategy, financial strategy, a strategic set, characteristics financial strategists, quality of financial strategy.

ВСТУП

Основною характеристикою Сучасної економічної ситуації в Україні є висока динаміка всіх економічних процесів, що супроводжуються зміною розмірів і організаційно-правових форм підприємств, ускладненням їх господарських зв'язків, зміною обсягів, номенклатури й асортименту виробництва, попиту і цін на товари, що виробляються, потреби в основному і оборотному капіталах, появою нових видів ринків, ослабленням впливу держави й соціальною спрямованістю. Невизначеність майбутнього, зумовленого цими чинниками, пов'язана зі значними ризиками. Тому особливої актуальності набуває стратегічне планування, задачами якого є перспективне бачення умов функціонування, позиціонування підприємства на ринку, що дозволяє не тільки вжити заходів щодо усунення небажаних наслідків або зведення їх до мінімуму, але й отримати з ситуації певні вигоди. Головним інструментом, що забезпечує узгоджену цілеспрямованість діяльності всіх підрозділів господарюючого суб'єкта, є його загальна економічна стратегія.

Підтримує загальну стратегію й конкретизує її окремі напрямки сукупність взаємопов'язаних конкурентних і функціональних стратегій, об'єднаних глобальною метою, що встановлена керівництвом і за умов сучасних економічних перетворень передбачає створення й підтримку високого рівня

конкурентної переваги підприємства. Функціональні стратегії конкретизують обрану траєкторію руху відповідно до основних напрямків діяльності підприємства. До них належать маркетингова, фінансова, інноваційна, виробнича, кадрова чи соціальна, зовнішньоекономічної діяльності, екологічна стратегії, а також стратегія інформатизації та безпеки. Значимість фінансової стратегії, з одного боку, полягає в тому, що саме через фінансові показники відображаються всі види діяльності підприємства, здійснюється балансування функцій, задач та їх підпорядкованість основним його цілям. З іншого - фінанси є вихідною базою для розробки інших функціональних стратегій, оскільки фінансові ресурси є одним з найважливіших обмежень щодо масштабу та напрямків діяльності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання сутності фінансової стратегії, процесу її формування та оцінки якості досліджувалися зарубіжними та вітчизняними вченими: І. Балабановим, І. Бланком, В. Герасимчуком, І. Герчиковою, М. Міллером, Л. Павловою, В. Пономаренком, В. Пріваловим, О. Пушкарем, О. Стояновою, А. Томпсоном, Е. А. Уткіним, З. Е. Шершньовою, О. Шерметом.

Аналіз й узагальнення публікацій за даною проблематикою дозволили зробити висновок про те, що існуючі методичні підходи до формування фінансових стратегій підприємств в умовах кризи недостатньо розроблені як у теоретичному, так і в практичному аспектах, про що свідчить відсутність єдиного визначення фінансової стратегії та обґрунтування єдиної послідовності етапів процесу формування фінансової стратегії, принципів його реалізації, методичних рекомендацій щодо здійснення, які б комплексно враховували як кількісні, так і якісні характеристики суб'єкта господарювання щодо використання економічних ресурсів.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Це зумовило об'єктивну необхідність подальшого розвитку теоретичних положень та методичних підходів щодо вирішення проблем формування фінансових стратегій підприємства на основі комплексного аналізу використання економічних ресурсів з урахуванням особливостей сучасного етапу розвитку економіки України.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Специфічний характер фінансів доцільно враховувати при розгляді безпосередньо процесу управління. При цьому керуючий вплив буде ефективним лише в тому випадку, якщо управління фінансами буде організовано на системній основі і дозволить забезпечити:

- виявлення основних тенденцій розвитку підприємства;
- продуктивний пошук готових технічних рішень;
- освоєння вітчизняного та іноземного досвіду маркетингу;
- співставлення техніко-економічних та споживчих характеристик продукції з даними кон'юнктурних досліджень;
- визначення техніко-економічного рівня НДДКР.

З метою подальшого розгляду процесу формування фінансової стратегії підприємства доцільно уточнити поняття фінансової стратегії.

Трактування сутності фінансової стратегії в сучасних умовах відбувається за двома напрямами: у широкому і вузькому розумінні. Американські економісти Р. Кларк, В. Вільсон, Р. Дейнс, С. Надо вважають, що фінансова стратегія окреслює картину розвитку організації в майбутньому, виступає основою для вибору альтернативи, що зумовлює природу і напрям організації фінансових відносин. Вони пов'язують її з фінансовою політикою та плануванням, хоча фінансова політика ґрунтується на детальних, конкретизованих фінансових даних, а стратегія визначає напрям руху організації [1]. Таке трактування фінансової стратегії підтримують і деякі інші вчені, які визначають її "...як довгостроковий курс фінансової політики, розрахований на перспективу, що передбачає розв'язання великомасштабних завдань підприємства" [2].

Однак існує і звужене розуміння призначення фінансової стратегії, яке зводиться лише "до використання власних і залучених зовнішніх фінансових ресурсів для досягнення стратегічної конкурентної переваги" [3]. Очевидно, що в умовах ринкової економіки різко зростає роль ефективного управління фінансовими ресурсами організації, оскільки це єдиний вид ресурсів, що трансформується безпосередньо і з мінімальним часовим лагом у будь-який інший вид ресурсів. Роль фінансових ресурсів важлива на усіх рівнях управління (стратегічному, тактичному, оперативному), однак вирішальна - при визначенні стратегічного напрямку розвитку.

Помилковим, на нашу думку, є зарахування фінансової стратегії, як і інших функціональних стратегій, до "плану управління поточною діяльністю окремого підрозділу (виробництво, маркетинг, фінанси, кадри тощо)" [4], оскільки обмеження управління лише поточною діяльністю суперечить самій сутності стратегії, формування та реалізація якої спрямована на досягнення довгострокових цілей. Разом з тим

отождження стратегії з певним плановим документом теж вимагає певних уточнень. Професор Джордж С. Дей, автор багатьох книг і програм з підготовки й удосконалення фахівців вищого рівня, стверджує, що "процес формування стратегії є важливіший, ніж детальний план, який потім з'являється на її основі" [5, с. 7], адже "...обґрунтована стратегія - це заява про напрям дій, а не фіксована позиція" [5, с. 9]. Як вважають А. А. Томпсон і А. Дж. Стрікланд, стратегію найкраще розглядати "як комбінацію із запланованих дій і швидких рішень з адаптації до нових досягнень промисловості та нової диспозиції на полі конкурентної боротьби" [6]. Елемент незапланованості завжди присутній у будь-якій стратегії, що і відрізняє її від визначеного плану [7]. Сформована стратегія може втілитися в конкретну програму дій, тобто матеріалізуватися у формі стратегічного плану, однак ці поняття не є синонімами.

Призначення фінансової стратегії значно ширше, оскільки вона виступає ефективним інструментом перспективного управління усією фінансовою діяльністю організації, підпорядкованого реалізації цілей загального її розвитку в умовах істотних змін макроекономічних показників, системи державного регулювання ринкових процесів, кон'юнктури фінансового ринку і пов'язаної з цим невизначеності.

Станіславчик О. [8, с. 47] розглядає фінансову стратегію як функцію управління фінансовими потоками підприємства з метою збільшення його вартості за умови збереження фінансової рівноваги, яка забезпечується оптимальним співвідношенням між довгостроковою, поточною ліквідністю та рентабельністю. Зростання ринкової вартості підприємства забезпечується безперервним надходженням капіталу та визначає спрямованість фінансової стратегії щодо підвищення інвестиційної привабливості підприємства, однією з важливих умов якої є стійкий фінансовий стан підприємства. Наведене трактування не розглядає інші об'єкти фінансової діяльності, такі як структура активів і пасивів підприємства, інвестиції, фінансові ризики і заходи, що забезпечують антикризове управління.

Бланк І. [9, с. 69] визначає фінансову стратегію як систему довгострокових цілей фінансової діяльності підприємства ... і найбільш ефективних шляхів їх досягнення. Підпорядкованість фінансової стратегії загальній економічній стратегії враховується в процесі формування системи цілей, які не повинні суперечити одна одній та мають забезпечувати взаємозв'язок всіх видів економічних ресурсів за допомогою балансу доходів і витрат. Такої ж точки зору дотримуються З. Шершньова та С. Оборська [10, с. 33].

Окремі економісти схильні ототожнювати поняття фінансової стратегії та фінансової політики [11, с. 87]. Однак таке розуміння економічно невірне, оскільки фінансова політика підприємства є одним з етапів процесу формування фінансової стратегії й передбачає розробку детального плану дій, необхідних для досягнення поставлених цілей за окремими напрямками фінансової діяльності. Тому основні задачі фінансової політики – максимізація прибутку, формування оптимальної структури капіталу, досягнення фінансової стійкості, забезпечення інформаційної прозорості для власників, кредиторів, інвесторів, досягнення інвестиційної привабливості, залучення додаткових ресурсів – доцільно прийняти як цілі фінансової стратегії.

Іншу точку зору знаходимо в Л.Павлової [12, с. 52], яка розглядає фінансову стратегію як інструмент досягнення підприємством стану, для якого характерно покриття всіх його витрат, необхідних для забезпечення економічного розвитку з власних джерел, що можливо здійснювати за двома основними напрямками: зовнішнім та внутрішнім зростанням. Зовнішнє зростання, на думку Л.Павлової, передбачає поглинання підприємством інших через одноразове фінансування заздалегідь обраного об'єкта; для внутрішнього зростання характерним є поетапне фінансування розвитку власної матеріально-технічної бази, що є основою діючого виробництва. Приділяючи особливу увагу підтримці фінансової стійкості, платоспроможності, а також зниженню ризику, автор вбачає можливість їх реалізації в разі диверсифікації фінансових вкладень і фінансування інвестиційних проектів. Однак фінансування діяльності господарюючого суб'єкта тільки за рахунок власних коштів не завжди можливо і доцільно, крім того, потрібно мати на увазі, що якщо вартість кредитних фінансових ресурсів нижча за рентабельність діяльності підприємства, то використання позикових коштів дозволяє підвищити рівень віддачі власного капіталу.

Путятін Ю., Пушкар О., Тридід О. [13, с. 49] фінансову стратегію розглядають як результат прийняття стратегічних рішень щодо питань ефективного залучення фінансових ресурсів та їх використання. Таке формулювання відбиває змістовний аспект процесу формування фінансової стратегії: визначення основних принципів поведінки підприємства на фінансовому ринку для забезпечення його інвестиційної активності. Даний підхід у рамках єдиної фінансової стратегії дозволяє виділити дві її складові: інвестиційну стратегію і стратегію фінансування. Інвестиційна стратегія визначається як система довгострокових цілей інвестиційної діяльності, а також вибір дій з їх досягнення. Спираючись на внутрішню стратегію розвитку, автори приділяють особливу увагу забезпеченню високого рівня матеріально-технічної бази виробництва: реалізації проектів технічного переозброєння, модернізації, розширення, реконструкції або скорочення виробництва основних видів продукції, що дозволить підприємству зайняти свої конкурентні позиції на ринку. Інвестиційна стратегія тісно пов'язана з

виробничою та інноваційною стратегіями. Поєднання фінансової та інвестиційної стратегії здійснюється багатьма вченими [14, 15].

У рамках стратегії фінансування здійснюється пошук джерел фінансування всіх видів ресурсів, способів використання резервів, вибір механізмів нарощування капіталу для підтримки виробничої, дослідницької, маркетингової та інших стратегій. Основними джерелами фінансування господарської діяльності є фонд накопичення; кошти від додаткової емісії акцій, облігацій; кошти інших підприємств і організацій, що мобілізуються в рамках договорів про спільну діяльність, інших форм горизонтальної, вертикальної та діагональної інтеграції; банківські кредити і позики, державні (пільгові) кредити, виділені в рамках централізованих інвестиційних програм; державні безповоротні капітальні вкладання. Особливе місце в рамках стратегії фінансування відводиться моніторингу фінансового ринку, аналізу динамічної кон'юнктури і набору переважних форм та умов отримання кредитів, моментів придбання і продажу цінних паперів, вибору різновидів цінних паперів з метою формування портфеля, що повною мірою відповідає в повній мірі стратегічним цілям підприємства.

Крутик А. Б., Хайкин М. М. [16, с. 120] розглядають фінансову стратегію широко і пов'язують її з фінансовим плануванням. Дійсно, формування фінансової стратегії на підприємстві здійснюється на основі прогнозування балансу, аналізу звіту про фінансові результати, бюджетів капітальних вкладень за допомогою основних показників, що характеризують всі аспекти господарської діяльності. Даний підхід зумовлює необхідність використання системного аналізу при формуванні фінансової стратегії. Однак фінансове планування є функцією управлінської діяльності, а фінансова стратегія – її результатом і має ряд специфічних особливостей.

У рамках теорії організації та управління, стратегічного та фінансового менеджменту до початку ХХІ століття питанням розробки фінансової стратегії підприємства присвячено багато досліджень вітчизняних та іноземних вчених та спеціалістів [1-16].

Розглянемо детальніше найбільш поширені підходи в дослідженні фінансової стратегії.

На думку І. А. Бланка, основою фінансової стратегії підприємства є фінансова ідеологія, що характеризує систему основних принципів здійснення фінансової діяльності конкретного підприємства, що визначаються його місією та фінансовим менталітетом його засновників та менеджерів [9]. З урахуванням фінансової ідеології здійснюється прогнозування фінансової діяльності, що спрямоване, у першу чергу, на розробку фінансової стратегії. Таким чином, фінансова стратегія являє собою систему довгострокових цілей фінансової діяльності підприємства, що визначаються ідеологією засновників та керівників, а також найбільш ефективних шляхів їх досягнення. За загальною думкою вітчизняних та іноземних дослідників, фінансова стратегія, будучи частиною загальнокорпоративної стратегії підприємства, має стосовно останньої підпорядковуваний характер і повинна узгоджуватися з її цілями та напрямками. Разом з тим, фінансова стратегія сама суттєво впливає на формування загальної стратегії розвитку підприємства. Це пов'язано з тим, що основна ціль загальної стратегії – забезпечення високих темпів розвитку і підвищення конкурентної позиції підприємства – пов'язана з тенденціями розвитку відповідного товарного ринку (споживчого або факторів виробництва). Якщо тенденція розвитку товарного і фінансового ринків не збігаються, може виникнути ситуація, коли цілі загальної стратегії підприємства не можуть бути реалізовані у зв'язку з фінансовими обмеженнями. У даному випадку фінансова стратегія вносить певні корективи в загальну стратегію підприємства.

Сукупність різних видів стратегій підприємства являє собою його «стратегічний набір» (рис. 1).

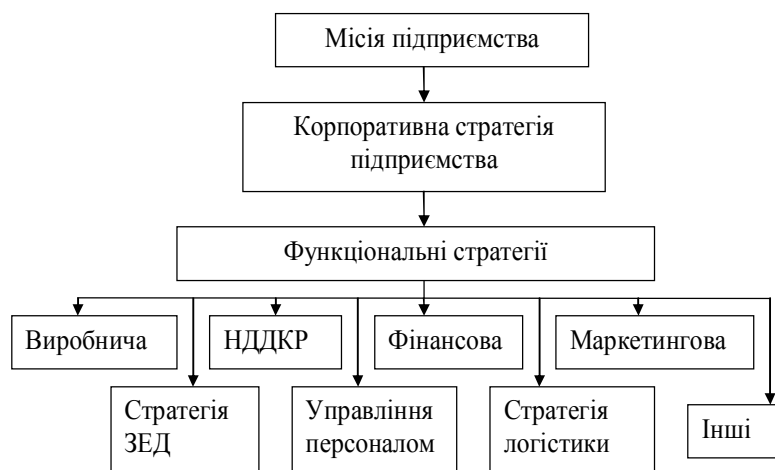

Рис. 1. Місце фінансової стратегії в стратегічному наборі підприємства

З урахуванням місця і ролі фінансової стратегії в стратегічному наборі підприємства дослідники виділяють її сутнісні характеристики (табл. 1).

Таблиця 1 – Найважливіші сутнісні характеристики фінансової стратегії

№ пп.	Характеристики фінансової стратегії	Прояв характеристики
1	Один з видів функціональної стратегії підприємства	Функціональний статус фінансової стратегії визначається тим, що вона охоплює лише один з напрямків діяльності підприємства, а її розробка є однією з найважливіших функцій фінансового менеджменту.
2	Важливіша в системі функціональних стратегій підприємства	Забезпечуючи фінансовими ресурсами реалізацію стратегій всіх рівнів, фінансова стратегія координує та інтегрує зусилля всіх функціональних підрозділів у процесі формування та реалізації всього стратегічного набору підприємства, і, перш за все, його функціональних стратегій.
3	Забезпечує охоплення всіх основних напрямків розвитку фінансової діяльності та фінансових відносин підприємства	Формування фінансової стратегії є найважливішою функцією стратегічного менеджменту, який передбачає охоплення всіх сфер діяльності підприємства. Крім того, лише комплексне врахування можливостей майбутнього розвитку всіх аспектів фінансової діяльності і всіх форм фінансових відносин підприємства дозволяє повною мірою реалізувати можливості росту його ринкової вартості в довгостроковій перспективі.
4	Формує специфічні фінансові цілі довгострокового розвитку підприємства	Відображаючи специфіку фінансової діяльності, цілі фінансового розвитку підприємства повинні забезпечувати реалізацію місії та досягнення цілей корпоративної стратегії, з одного боку, і підтримувати, без суперечностей, цілі інших функціональних стратегій та стратегій господарських одиниць.
5	Забезпечує набір найбільш ефективних напрямків досягнення фінансових цілей підприємства	Вибір забезпечується пошуком та оцінкою найбільш ефективних варіантів можливих стратегічних фінансових рішень та відповідним їм відбором за критерієм максимізації ринкової вартості підприємства.
6	Враховує і адекватно реагує на зміни зовнішніх умов фінансової діяльності підприємства	Дана характеристика, властива стратегіям всіх рівнів, у тому числі фінансовій, визначається головним підходом до її змісту, що впливає з концепції стратегічного управління. Нова парадигма формування стратегії підприємства визначає, що головний зміст його стратегічної поведінки полягає не в чіткому виконанні передбачених завдань, а в здатності швидко реагувати на зміни умов зовнішнього середовища з відповідним коригуванням цих завдань.
7	Забезпечує адаптацію до змін	Дана характеристика забезпечує, перш за все, зміну напрямків формування та використання фінансових ресурсів підприємства. Маневрування фінансовими ресурсами є головним механізмом корегування напрямків та форм досягнення стратегічних фінансових цілей підприємства.

Враховуючи, що основною метою фінансової стратегії є забезпечення максимізації ринкової вартості підприємства та зростання добробуту його власників, до головних її завдань можна віднести [17, с. 132]:

- дослідження характеру та закономірностей формування фінансів у ринкових умовах господарювання;
- визначення способів ефективного використання фінансових можливостей підприємства у довготерміновому періоді;
- визначення перспективних напрямів фінансових взаємовідносин підприємства з іншими суб'єктами господарювання, податковими органами, банками, страховими компаніями тощо;
- формування системи ефективного фінансового забезпечення операційної, інвестиційної та інноваційної діяльності підприємства;
- виявлення резервів та мобілізація ресурсів підприємства для найбільш раціонального використання виробничих потужностей, основних фондів та оборотних коштів;

- визначення системи заходів щодо забезпечення фінансової стійкості підприємства на ринку;
- забезпечення ефективного вкладання тимчасово вільних грошових коштів підприємства з метою отримання максимального прибутку;
- визначення способів проведення успішної фінансової стратегії та стратегічного використання фінансових можливостей, нових видів продукції та підготовки кадрів підприємства до роботи в умовах ринку, їх організаційної структури та технічного оснащення;
- вивчення фінансових стратегічних поглядів ймовірних конкурентів, їхніх економічних та фінансових можливостей, розробка та здійснення заходів по забезпеченню фінансової стійкості;
- розробка та підготовка можливих варіантів формування фінансових ресурсів підприємства та дійового фінансового управління у випадку нестійкого чи кризового фінансового стану підприємства;
- обґрунтування способів виходу з кризи та методів управління за умов кризового стану підприємства тощо.

Оскільки фінансову стратегію розробляють на тривалий термін (переважно, до 3 років), то її найважливішим завданням є визначення обсягів, джерел та форм залучення фінансових ресурсів для здійснення господарської діяльності підприємства. Джерела фінансових ресурсів можуть бути внутрішніми (власний потенціал підприємства) та зовнішніми. Вибираючи ту чи іншу форму залучення фінансових ресурсів, потрібно враховувати вартість коштів та особливості діяльності суб'єкта господарювання: рівень налагодженості логістичних зв'язків, організацію постачання та збуту, тривалість виробничого циклу, структуру кредиторської та дебіторської заборгованості, середній обсяг виручки від реалізації та собівартості продукції, розмір власного капіталу тощо. В окремих випадках підприємствам доцільніше здійснювати виробничо-господарську діяльність за рахунок залучення позикового капіталу, ніж нарощувати власний, використовуючи ефект фінансового важеля. Забезпечення достатніми обсягами фінансових ресурсів є однією з найважливіших умов досягнення цілей та завдань, передбачених фінансовою стратегією підприємства. Конкретні шляхи досягнення відповідних цілей визначає фінансова політика, яка охоплює політику управління структурою капіталу, цінову політику, податкову політику, політику управління доходами, політику управління витратами, політику управління формуванням і використанням прибутку, дивідендну політику, інвестиційну політику тощо.

Кожен суб'єкт господарювання має свої особливості, тому визначити єдиний підхід до вибору фінансової політики та фінансової стратегії неможливо. Кожне підприємство повинно самостійно визначати, які чинники і яким чином впливатимуть на його діяльність, та формувати таку фінансову стратегію, яка б мінімізувала ризики і сприяла збільшенню його прибутковості, підвищенню конкурентоспроможності та фінансової стійкості на ринку.

Слід зазначити, що потенційна ефективність фінансової стратегії підприємства залежить від впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. У зв'язку з цим необхідно здійснювати моніторинг і аналіз подій, які визначають економіко-правові умови фінансової діяльності підприємства, і враховувати їх в процесі формування його фінансової стратегії. В основу класифікації факторів зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, покладено різні види ризику і ступінь впливу на них менеджерів.

У зовнішньому оточенні виділяють макро- і мікросередовище. Макросередовище включає фактори, які опосередковано впливають на діяльність підприємства і визначають його довгострокові рішення. До факторів макросередовища слід віднести:

- групу економічних факторів: зміну економічного потенціалу країни, стадії ділового циклу, відсоткову ставку і курс національної валюти, грошову масу в обігу, інфляцію та темпи її зростання, контроль за цінами та заробітною платою, ціни на всі види ресурсів, інвестиційну політику;
- групу політичних факторів: податкове законодавство і політику уряду, антимонопольне, природоохоронне та зовнішньоекономічне законодавство, ставлення держави до іноземного капіталу;
- групу технологічних факторів: витрати на НДДКР з різних джерел, захист інтелектуальної власності, державну політику в галузі НТП;
- групу соціальних факторів: демографічну структуру населення і його платоспроможність, соціальну мобільність та активність населення, релігійні та національні традиції.

У рамках мікросередовища виділяють галузеве і ближнє оточення. Перше характеризується реальним і потенційним розміром галузі, її перспективами та стадіями життєвого циклу, структурою і масштабами конкуренції, структурою галузевих витрат, системою збуту продукції, тенденціями розвитку галузі. Аналіз галузі, в якій функціонує підприємство, дозволяє оцінити ефективність перспективних

фінансових та інвестиційних заходів, що передбачені його фінансовою стратегією. Близьке оточення складають конкуренти – аналіз їхніх дій, оцінка поточної стратегії і реальних можливостей, вивчення сильних і слабких сторін дозволить підприємству визначити конкурентну позицію; постачальники і покупці, фінансове становище яких визначає рух фінансових ресурсів, можливість їх використання для короткострокового фінансування; банки та інші фінансові організації, політика та інтереси яких впливають на вид і розмір джерела фінансування.

Щоб ефективно впливати на зовнішні фактори, необхідно задіяти внутрішні можливості підприємства, що визначаються його внутрішніми чинниками. Найбільш важливими внутрішніми факторами – критичними точками стратегічного планування, на думку С. Уткіна, є розміри підприємства, характер діяльності, цільові стратегічні орієнтири [18, с. 288]. Вони істотно впливають на організацію фінансових потоків, тому мають бути враховані в процесі формування фінансової стратегії. Однак цей перелік не є вичерпним. Павлова Л. доповнює його такими [12, с. 215]: сфера діяльності підприємства (матеріальне виробництво, невиробнича сфера), галузева належність (промисловість, транспорт, торгівля, будівництво, сільське господарство), напрямки діяльності (експорт, імпорт), організаційно-правові форми підприємницької діяльності.

Так, велике підприємство, як правило, має стабільні, добре налагоджені контакти з постачальниками, воно менш вразливе перед конкурентами, має серйозні фінансові переваги в сфері освоєння нових технологій. Характер діяльності значною мірою впливає на вибір джерел фінансування. Внаслідок сезонного характеру діяльності підприємства зазнають тимчасову потребу в додаткових оборотних коштах, джерелом яких доцільно розглядати короткострокові кредити, банківські позики. Цільова орієнтація підприємства визначає спрямованість і специфіку фінансової діяльності. Якщо загальним напрямком діяльності обрано зростання, особливу увагу слід приділити фінансуванню нових об'єктів і отриманню високого прибутку для забезпечення інвестиційних процесів, спрямованих на досягнення або підтримку лідируючих позицій (конкурентних переваг). Якщо показники фінансового стану свідчать про вірогідне банкрутство, а підприємство прагне до виживання, необхідно зосередитися на збереженні допустимого рівня ліквідності і платоспроможності. Обрана організаційно-правова форма підприємства визначає заходи щодо його створення, мінімальну величину статутного капіталу, шляхи мобілізації додаткових ресурсів, гарантії інтересів кредиторів.

Деякі економісти важливим фактором, що впливає на формування фінансової стратегії, вважають потенціал господарюючого суб'єкта у виробничій, фінансовій, трудовій сферах, про наявність якого дозволяє свідчити аналіз внутрішнього середовища. Темпи зростання обсягу реалізації продукції, організація маркетингу і збуту, рівень витрат, величина і структура активів та пасивів підприємства впливають на його поточну ліквідність і фінансову стійкість, визначають потребу в додатковому фінансуванні, свідчать про рівень його фінансового менеджменту. Розподіл коштів підприємства відіграє велику роль у фінансовій діяльності. Від того, які кошти вкладені в основні та оборотні активи, скільки їх знаходиться у сфері виробництва та обігу, у грошовій чи матеріальній формі, їх співвідношення, багато в чому залежать результати функціонування підприємства. Тому до цих факторів необхідно підходити не тільки з точки зору ресурсного забезпечення, яке розглядає його в статично, але й аналізувати динаміку, що дозволяє виявляти вузькі місця функцій управління.

Якість фінансової стратегії як міра задоволення вимогам загальній економічній стратегії залежить від ряду факторів, що визначають склад, зацікавленість виконавців, а також методичне і ресурсне забезпечення процесу її формування: професійна орієнтація, здатність до аналітичного мислення, оперативне реагування на несподівані зміни, досвід формування і реалізації попередньої стратегії, достатнє матеріальне, інформаційне, фінансове і методичне забезпечення.

Проведений аналіз поняття “фінансова стратегія підприємства” дозволяє виділити такі характерні риси: орієнтація на довгостроковий період; цілеспрямованість, що передбачає формування системи фінансових цілей, від досягнення яких залежить успішне функціонування підприємства; органічний взаємозв'язок і підпорядкованість поставлених фінансових цілей загальній економічній стратегії, збалансованість заходів фінансової діяльності за кожною окремою функцією. Успішне функціонування підприємства передбачає дотримання інтересів всіх пов'язаних з підприємством груп людей, у тому числі й співробітників. Тому на підприємстві формуються додаткові фонди, фінансові кошти яких спрямовані на задоволення соціальних потреб колективу.

Визначення фінансової стратегії як самостійної економічної категорії має розкривати її соціально-економічну сутність та роль, яку вона виконує в процесі стратегічного управління відповідно до сучасних тенденцій соціально-економічних перетворень, для яких характерні процеси гуманізації та соціалізації. Цим вимогам найбільш повно відповідає уточнене визначення. Фінансова стратегія підприємства – це орієнтована на перспективу система дій персоналу з ефективного залучення, використання й перерозподілу фінансових ресурсів, спрямована на досягнення фінансових цілей, що забезпечують економічний і соціальний розвиток підприємства.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз літературних джерел дозволяє стверджувати, що фінансова стратегія є напрямним вектором управління фінансами підприємства, і без її належного формування суб'єкту господарювання дуже важко оминати фінансові проблеми під час здійснення виробничо-господарської діяльності в сучасному глобалізованому, динамічному і конкурентному ринковому середовищі.

1. В умовах істотних змін макроекономічних показників, системи державного регулювання ринкових процесів, підвищення нестабільності зовнішнього середовища виникає потреба в розробленні "стратегічного набору" організації, до якого належать такі види стратегій: загальна (корпоративна), бізнес-, функціональна і операційна. Призначення функціональної стратегії (маркетингової, виробничої, фінансової, кадрової чи інноваційної) - забезпечити розв'язання завдань, сформульованих на вищих рівнях управління, з максимальною ефективністю.
2. Серед функціональних стратегій на особливу увагу заслуговує фінансова стратегія, яка, узгоджуючись із загальною стратегією організації, виступає ефективним інструментом перспективного управління її фінансовою діяльністю. Однак між ними часто виникають суперечності, тому що процедури розроблення ґрунтуються на різних, несумісних передумовах: загальна стратегія орієнтується на визначення основного напрямку розвитку організації, а фінансова - лише її фінансової діяльності і фінансових відносин.
3. Істотно зростає необхідність формування фінансової стратегії як основи поточного (річного) фінансового плану, розроблення якого для державних підприємств є обов'язковим. Однак реалізація відповідних процедур на стадіях формування фінансової стратегії недостатньо методично розроблена.

ЛІТЕРАТУРА

1. Strategic financial management / [Clarke R. G., Wilson B. D., Daines R. H., et al.]. — Homewood, Ill. : Irwin, 1988.
2. Бочаров В. В. Корпоративные финансы / В. В. Бочаров, В. Е. Леонтьев. — СПб. : Питер, 2008. — 592 с.
3. Попов С. А. Стратегическое управление : [17-модульная программа для менеджеров "Управление развитием организации", Модуль 4] / С. А. Попов. — М. : ИНФРА-М, 2000. — 344 с.
4. Зайцев Л. Г. Стратегический менеджмент / Л. Г. Зайцев, М. И. Соколова. — М. : Экономистъ, 2007. — 416 с.
5. Дэй Д. Стратегический маркетинг / Д. Дей ; пер. с англ. — М. : ЭКСМО-Пресс, 2003. — 640 с.
6. Томпсон-мл. А. А. Стратегический менеджмент. Концепции и ситуации для анализа / А. А. Томпсон-мл. и А. Дж. Стрикленд III ; пер. с англ. — [12-е изд.]. — М. : Изд. дом "Вильямс", 2006. — 928 с.
7. Наливайко А. П. Теорія стратегії підприємства. Сучасний стан та напрямки розвитку : монографія / А. П. Наливайко. — К. : КНЕУ, 2001. — 227 с.
8. Станиславчик Е. Н. Основы финансового менеджмента / Е. Н. Станиславчик. — М. : Ось-89, 2001. — 128 с.
9. Бланк И. А. Финансовый менеджмент / И. А. Бланк. — К. : Ника-Центр, 2003. — 528 с.
10. Шершньова З. Е. Стратегічне управління : навч. посіб. / З. Е. Шершньова, С. В. Оборська. — К. : КНЕУ, 2002. — 384 с.
11. Вахрин П. И. Финансы / П. И. Варин, И. С. Нешитой. — М. : Информационный внедрческий центр «Маркетинг», 2000. — 500 с.
12. Павлова Л. Н. Финансовый менеджмент. Управление денежным оборотом предприятия : [учебник для вузов] / Л. Н. Павлова. — М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 2001. — 400 с.
13. Путятин Ю. А. Финансовые механизмы стратегического управления развитием предприятия : монография / Ю. А. Путятин, А. И. Пушкарь, А. Н. Тридед. — Х. : Основа, 2000. — 488 с.
14. Старовойтов М. К. Практический инструментарий организации управления промышленным предприятием / М. К. Старовойтов, П. А. Фомин. — М. : Высшая школа, 2002. — 235 с.
15. Стратегия развития предпринимательства в реальном секторе экономики / РАН, Центр ; под ред. Р. Б. Клейнера. — М. : Наука, 2002. — 448 с.

16. Крутик А. Б. Основы финансовой деятельности предприятия : учеб. пособ. / А. Б. Крутик, М. М. Хайкин. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — СПб. : Бизнес-пресса, 2003. — 448 с.
17. Радова Л. Д. Фінансова стратегія в системі управління підприємством / Л. Д. Радова, А. В. Череп // Держава та регіони. — 2005. — № 2. — С. 130—135.
18. Стратегическое планирование / [под ред. Э.А. Уткина]. — М. : Изд-во ЭКМОС, 2000. — 440 с.

УДК 338.43: 658.152: 6371 (477.41)

ОПТИМИЗАЦИЯ ПОРТФЕЛЯ ИНВЕСТИЦИЙ В ЦЕННЫЕ БУМАГИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Наливайченко Е. В., к.э.н., доцент

Крымский экономический институт

ГВУЗ „Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана”

Учитывая, что в процессе осуществления финансового инвестирования важнейшей задачей является оценка инвестиционных качеств ценных бумаг, в статье доказано, что они определяются соотношением трех основных параметров: доходность, надежность и ликвидность. На примере анализа финансово-экономических показателей деятельности ОАО "Судостроительный завод "Залив" (г. Керчь) обоснована необходимость оптимизации пакетов различных видов ценных бумаг как объектов покупки отечественными и зарубежными инвесторами.

Ключевые слова: фондовый рынок, финансовые инвестиции, инвестиционные качества ценных бумаг.

Наливайченко К. В. ОПТИМІЗАЦІЯ ПОРТФЕЛЯ ІНВЕСТИЦІЙ У ЦІННІ ПАПЕРИ ПІДПРИЄМСТВА / Кримський економічний інститут ДВНЗ „Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана”, Україна

Зважаючи на те, що в процесі здійснення фінансового інвестування найважливішим завданням є оцінювання інвестиційних якостей цінних Св, у статті доведено, що вони визначаються співвідношенням трьох основних параметрів: доходність, надійність і ліквідність. На прикладі аналізу фінансово-економічних показників діяльності ВАТ "Суднобудівний завод "Залів" (м. Керч) обґрунтовано необхідність оптимізації пакетів різних видів цінних паперів як об'єктів покупки вітчизняними та зарубіжними інвесторами.

Ключові слова: фондовий ринок, фінансові інвестиції, інвестиційні якості цінних паперів.

Nalivaychenko E. V. OPTIMIZATION OF AN ENTERPRISE EFFICIENT PORTFOLIO / Crimean economic institute SHEE Kiev national economic university named after Vadim Ghetman, Ukraine

Taking into consideration that the main task in the process of financial investing is securities' quality rating the author of the article proves that securities' quality is determined by the three main variables ratio: profitability, security, liquidity. The necessity of different blocks of securities optimization as the subject of domestic and foreign investment measures is demonstrated on the example of JSC "Shipbuilding factory "Zatoka" (Kerch) financial and economic indicators analyses.

Key words: stock market, financial investments, securities' investment qualities

І. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Рынок ценных бумаг Украины еще очень молод. По сравнению со столетней историей развития фондового рынка большинства развитых стран, украинский рынок переживает период своего становления. Но, несмотря на это, за последние десять лет стремительного роста он превратился в важнейший элемент экономической жизни [1, 2, 3].

Осуществляя финансовые инвестиции, держатель ценных бумаг часто преследует одну цель — получить доход, преумножить капитал или хотя бы сохранить его на прежнем уровне, что особенно актуально в современных условиях инфляции [3]. Инвестируя сбережения, покупатель финансового актива отказывается от какой-то части материальных благ в надежде укрепить свое благополучие в будущем. В процессе осуществления финансового инвестирования во всех его формах, одной из важнейших задач является оценка инвестиционных качеств отдельных финансовых инструментов, обращающихся на рынке.

Актуальность темы данной статьи определяется потребностями разработки теории и совершенствования практики управления инвестициями в ценные бумаги и финансовыми ресурсами предприятия.